

Отмечена и обоснована взаимосвязь содержательных и жанровых особенностей литературы указанного вида с тем историческим периодом, когда она была создана и современным развитием социума, который проходит те же бифуркационные точки развития. Учитывая возрастные особенности читательской аудитории, обоснована важность применения соответствующих структурных элементов детской литературы исторического жанра: временной и пространственной "сдвиги", многоплановость изображения, мифологизация и героизация исторического пространства, подчеркивающие сущность героических поступков персонажей, позволяющих проектировать давно прошедшие события на современность.

Using means of activation of reader's imagination and representation of the historical knowledge influencing

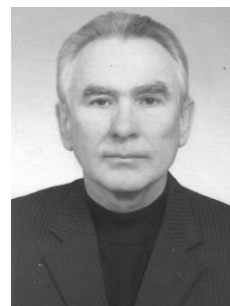
formation of axiological reference points of young readers major factors of formation of national identity of the personality are allocated. The interrelation of substantial and genre features of literature of the specified view with that historical period when it was created also by modern development of society which passes the same bifurcation points of development in the expansion is noted and proved. Considering age features of reader's audience, importance of application of the corresponding structural elements of children's literature of a historical genre is proved: the time and spatial "shifts", diversity of the image, a mythologization and glorification of historical space emphasizing essence of heroic acts of the characters allowing to project long ago the taken place events on the present.

Надійшла до редакції 20 липня 2017 року

УДК 808.5:[378.147:002

Тетяна Ісаєнко,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри українознавства,
культури та документознавства
Полтавського національного
технічного університету
імені Юрія Кондратюка

Володимир Мартинюк,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри українознавства,
культури та документознавства
Полтавського національного
технічного університету
імені Юрія Кондратюка

Риторика в системі підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності

У статті визначено місце і роль дисципліни "Риторика" у процесі підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності; доведено потребу у використанні риторичної бази під час формування фахової компетентності, що охоплює комунікативну компетенцію, в контексті підготовки майбутніх спеціалістів інформаційної сфери.

Ключові слова: документознавство, інформаційна діяльність, фахова компетентність, риторика, комунікативна компетенція.

Постановка проблеми. Спеціалізація "Документознавство та інформаційна діяльність" — сучасна галузь підготовки фахівців, що входить до переліку європейських спеціальностей, які відповідають вимогам Болонського процесу. Актуальність її неzapеречна, оскільки саме ці фахівці здійснюють своєчасне аналітичне опрацювання даних усіх галузей соціально-економічного життя, розв'язують питання професійної підготовки та підвищення кваліфікації управлінців, шукають резерви кадрово-управлінського потенціалу, вдосконалюють стиль і культуру ділових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні підходи до змісту, форми навчання та визначення спеціалізації розробляють вітчизняні дослідники С. Дубова, С. Кулешов, Н. Кушнарєнко, О. Матвієнко, Ю. Палєха, М. Слободянєк, Г. Швецова-Водка та ін.

Підготовка документознавців відбувається відповідно до основних напрямів майбутньої діяльності: управлінського, документознавчого, гуманітарно-лінг-

вістичного, комп'ютерно-технологічного, правознавчого та інформаційно-аналітичного. Студенти мають опанувати знання згідно з такими циклами: документознавчий (діловодство, патентознавство, архівознавство, бібліографознавство); інформаційний менеджмент та маркетинг (організація інформаційної діяльності, інформаційно-аналітична діяльність, аналітико-синтетична переробка інформації, інформаційний менеджмент, інформаційний маркетинг); інформаційно-технологічний (інформатика, обчислювальна техніка та програмування, прикладне програмне забезпечення, інформаційно-пошукові системи, інформаційні системи, інформаційні технології, комп'ютерні мережі, інтернет-технології та ресурси, технічне забезпечення інформаційної діяльності, бази даних); лінгвістично-комунікативний (документно-інформаційні комунікації, українська мова за професійним спрямуванням, лінгвістичні основи документознавства, теорія комунікації, етика та психологія ділового спілкування, редагування, іноземна мова);

економічний (основи бізнесу, макроекономіка, мікроекономіка, економіка інформаційної діяльності); правознавчий (інформаційне законодавство, цивільне право, господарське право).

Підготовка ґрунтується на інформаційно-комунікаційних, соціальних і гуманітарних науках та надає комплекс знань для успішної діяльності у високотехнологічному, інформаційно насиченому суспільстві. Сьогодні належним чином підготовлені кадри здатні здійснювати аналіз документів, систем документації, документних потоків, масивів і ресурсів, трансформувати систему збору, аналізу, перетворення, зберігання, пошуку та поширення інформаційних ресурсів в інтегровану системну цінність і забезпечити оперативний доступ користувачів до інформації.

У сучасному світі незмінним складником будь-якої діяльності є комунікативна компетенція, важлива у професійній характеристиці майбутнього фахівця.

Мета статті — визначити місце і роль дисципліни "Риторика" у процесі підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності. Вбачаємо за доцільне враховувати потребу в риторичній базі під час формування фахової компетентності, що охоплює комунікативну компетенцію, в контексті підготовки майбутніх інформаційних фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень професіоналізму людини визначають не лише ґрунтовні знання основ свого фаху, а й уміння застосовувати їх на практиці та реалізувати через слово. Тісний зв'язок між професійною діяльністю людини й актами мовлення, усним і писемним, потребує підвищеної уваги до мовної підготовки спеціаліста, розвитку в нього свідомого ставлення до слова як до інструменту розв'язання професійних завдань.

Системотворчим чинником у комплексі ефективної підготовки сучасних фахівців є риторична компетенція, публічна комунікативна культура, ораторські знання та комунікативні вміння, які створюють соціально-психологічну основу взаємодії, сприяють інтенсивному залученню особистості до лідерської діяльності, забезпечуючи її якісний результат на засадах християнської етики. Риторика як наука і мистецтво ефективної усної переконувальної комунікації, безумовно, є фундаментом професіоналізму спеціалістів різноманітних сфер діяльності, зокрема і документознавців. Курс акумулює найважливіші здобутки комплексу гуманітарних наук (теорії комунікації, лінгвістики, психології, педагогіки, релігієзнавства, соціології, філософії, логіки, еристики, літературознавства, естетики, етики тощо), які в діалектичній єдності зорієнтовані на формування і розвиток ефективної мисленнєвої, якісної мовленнєвої, дієвої публічної комунікативної культури, вдосконалення та оптимізацію вербального спілкування.

Професійна ораторська майстерність сьогодні є невіддільним елементом підготовки фахівців у багатьох царинах: дипломатії, юриспруденції, педагогії, медицині, торгівлі, мистецтвознавстві, психології, соціальній сфері [1, с. 238].

Формування фахових компетенцій майбутнього документознавця — процес, який реалізується на

основі опанування освітньо-професійної програми (ОПП) за структурно-логічною схемою. Рациональним вбачаємо когнітивний складник європейського стандарту "Бібліотекознавство, інформація, знання, документація й архівний менеджмент", а саме:

— критичне розуміння сутності інформації, знань, інфраструктури, що забезпечує управління інформаційними процесами;

— володіння методами вивчення та забезпечення фактичних і потенційних інформаційних потреб користувачів;

— дотримання законодавчих і нормативних вимог щодо управління знаннями (інформаційна етика, авторське право, баланс між доступом до знань та інформаційною безпекою);

— володіння системами організації знань (індексування, ідентифікація, класифікація, каталогізація);

— уміння використовувати інструменти організації знань (тезауруси, класифікатори, таксономії, метадані, бібліометрію та вебометрію).

В ОПП підготовки бакалавра (спеціальність 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа") навчальна дисципліна "Риторика" належить до нормативних предметів циклу професійної підготовки.

Традиційно риторіку сприймають як науку про красномовство, однак у системі документознавчої освіти вона передбачає ознайомлення з основами класичної та сучасної риторики як науки про мисленнєво-мовленнєву діяльність, спрямовану на переконання, досягнення мети у процесі мовної комунікації, набуття практичних навичок укладання текстів виступів та їх проголошення, вдосконалення норм і правил культури мовлення, підготовку до організації ефективного спілкування у професійній діяльності. Звідси випливають важливі завдання:

— ознайомлення з фундаментальними теоретичними основами науки "Риторика";

— формування вмінь і навичок застосування вербальних і невербальних засобів комунікації, логічних, психологічних, етичних, літературних прийомів у мові та спілкуванні;

— опанування методики підготовки промови (пошук і композиційна будова матеріалу);

— ознайомлення з основами мистецтва колективного публічного спілкування, зокрема формування полемічної майстерності;

— розвиток потреби постійного духовного збагачення та прагнення до професійного вдосконалення тощо.

Виконання окреслених завдань забезпечить чітке і правильне розуміння ролі ораторського мистецтва у професійній діяльності; ефективне використання різноманітних мовних засобів відповідно до комунікативних намірів; влучне висловлювання думки для успішного розв'язання завдань у професійній діяльності; володіння методом риторичного аналізу текстів; самостійне продукування різних типів промов; вироблення критичного ставлення до власного мовлення і суспільної мовної прак-

тики; формування духовного світу особистості через засвоєння класичної та національної риторичної спадщини різних епох тощо.

Програму дисципліни "Риторика" розроблено на основі поставлених завдань, що передбачає опанування циклу тем, які становлять логічний ланцюжок. Зокрема, тема "Риторика як наука і навчальна дисципліна" ознайомлює з предметом, завданнями вивчення курсу "Риторика", її зв'язком з іншими науками, основними поняттями, розділами класичної риторики та риторичними законами; тема "Історія риторики" репрезентує етапи становлення та розвитку риторичної науки, кращі традиції й зразки вітчизняного та зарубіжного мистецтва красномовства; тема "Майстерність публічного виступу" надає уявлення про публічний виступ, його види, загальні закони (принципи) побудови, основні етапи та методику підготовки. Для використання у професійній сфері компетенції "уміти доводити, обґрунтовувати, вмотивувати, аргументувати, спростовувати, заперечувати, відхиляти, оцінювати" потрібні знання з теми "Логіко-емоційні засади промови", в якій представлено моделі повідомлення, методи викладу (індуктивний, дедуктивний, аналогічний, стадійний, концентричний) та аргументація як логічна операція з використанням законів логіки: тотожності, суперечності, виключення третього, достатньої підстави. Тема "Елементи художності та літературні прийоми в мові оратора" розкриває поняття художньо-словесного образу й закони його створення; дає змогу розрізнити звуковий (алітерація, асонанс) і лексичний (літературна норма, культура мови оратора, типові мовні помилки) рівні тексту; використовувати найпоширеніші тропи (метафора, епітет, алегорія, антитеза, амфіболія, каламбур, гіпербола, літота, перифраз, алюзія та ін.); застосовувати синтаксичні (полісендитон, асиндетон, зевгма, синтаксичний паралелізм, хіазм, симплока) та стилістичні (риторичні вигуки, риторичні звертання, риторичні питання, антитеза, іронія, каламбур, парадокс)

засоби створення тексту. Тема "Оратор і аудиторія" спрямована на ознайомлення та засвоєння матеріалу про функції оратора під час виступу: мислити, говорити, слухати, відчувати і розуміти аудиторію. У колі проблематики цієї теми — спілкування промовця зі слухачами як творчий процес, перше враження (зовнішність як його основа), організація виступу, налагодження контакту зі слухачами. У межах теми також розглядають невербальні засоби впливу: поза промовця і його пересування аудиторією, візуальний контакт, система жестів (ілюстративні, актуалізуючі, емоційні, копіювальні), правила їх використання, національна жестикуляція, міміка, відповідність невербальних засобів змісту виступу, особливостям аудиторії, темпераменту промовця. Приділяють увагу техніці виголошення промови, психологічному чиннику в діяльності оратора.

Курс "Риторика" має тісні міжпредметні зв'язки з багатьма навчальними дисциплінами, що унаочнюють дані табл. 1.

Професійна компетентність документознавця виявляється через оволодіння комунікативною компетенцією — здатністю особи застосовувати знання мови в різних ситуаціях спілкування. Майбутній фахівець з документознавства та інформаційної діяльності має володіти комунікативною компетентністю, яка ґрунтується на знанні структури, норм і функцій української мови у сфері ділового спілкування, а також особливостей мовного оформлення його основних жанрів, що дає змогу посадовій особі ефективно виконувати службові обов'язки.

Комунікативна компетентність документознавця передбачає такі навички:

- створення текстів різних жанрів усного і писемного мовлення, зокрема офіційно-ділового стилю;
- аналіз та реферування текстів різних жанрів, підготовка аналітичних оглядів, довідок, висновків на основі опрацьованих текстів;
- опрацювання текстів документів відповідно до службової потреби;

Таблиця 1

Зв'язок риторики з іншими дисциплінами

Дисципліна	Що вивчає	Риторика	Спільне
Філософія	Загальні закони розвитку людини, природи, суспільства, формує світогляд особистості	Конкретні закони ефективної мисленнево-мовної діяльності, сприяє формуванню цілісного світогляду людини	Формування світогляду особистості
Логіка	Загальні закони мислення, його форми, види	Вербальне мислення	Закони мислення
Етика	Мораль у всіх її вимірах і сферах функціонування	Моральну поведінку оратора, моральний зміст промови	Моральні закони
Психологія	Чуттєво-емоційну сферу життєдіяльності людини, сферу підсвідомого і закони, які нею керують	Чуттєво-емоційну сферу вербального мислення та мисленнево-мовленневої переконуючої діяльності	Чуттєво-емоційна сфера особистості
Поетика	Мистецтво поетичної мови	Мистецтво прозової мови	Мовленнєва діяльність, текст
Герменевтика	Розуміння тексту	Створення тексту	Текст
Стилістика	Закономірності функціонування мови в різних сферах спілкування	Використання стилістичного потенціалу мови у публічному мовленні	Мовленнєва діяльність, текст
Культура мови	Комунікативні якості мови у статичності	Комунікативні якості мови в динаміці	Мовленнєва діяльність

— монологічне та діалогічне (полілогічне) мовлення фахового спрямування (доповідь, звіт, промова, дискусія);

— дотримання норм української літературної мови в офіційному спілкуванні (корпоративне та адміністративне спілкування тощо);

— спілкування українською мовою на засадах соціальної та міжособистісної етики, моделювання комунікативної поведінки відповідно до ситуації;

— обрання та застосування різноманітних комунікативних стратегій для досягнення позитивного результату.

Однією з успішних технологій вважаємо використання риторики як дієвого засобу становлення моральної особистості, оскільки ідеї гуманізму й антропоцентризму риторичної освіти є базовими для формування світогляду майбутнього фахівця. Це відповідає засадам Кодексу академічної доброчесності та корпоративної етики Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка: "Пріоритетним завданням Університету є формування відповідальної і творчо мислячої особистості, здатної самостійно вирішувати світоглядні й професійні завдання та бути готовою до життя і діяльності в сучасному полікультурному середовищі. Зберігаючи й примножуючи кращі традиції української вищої школи, забезпечуючи реалізацію гуманістичної функції освіти, Університет покликаний забезпечити формування особистості випускника як носія високої культури й стійких моральних принципів, у тому числі у сфері професійної діяльності" [2, с. 3].

"Нині настав час відродження національної культурної спадщини, зокрема й риторичної, в якій певною мірою відбито світовідчуття українського народу. Здобувши наприкінці ХХ ст. незалежність, Україна вступила у третє тисячоліття демократичною правовою державою, керуючись гуманістичними ідеями, дбає про людину як найвищу цінність, про її освіту і розвиток. У цих благородних намірах і діях маємо використати освітньо-виховні надбання риторичної науки від найдавніших часів до наших днів" [3, с. 3].

Висновки. Риторика як навчальна дисципліна відіграє важливу роль у контексті підготовки майбутнього фахівця з документознавства та інформаційної діяльності. Вона допомагає спрямувати навчання не на запам'ятовування великих обсягів інформації, а на вироблення креативного мислення,

вміння аналізувати та узагальнювати, оцінювати якість власної освіти, бути самостійними в прийнятті обґрунтованих фахових рішень, планувати майбутнє для освітнього й кар'єрного зростання, розвинути систему особистісних професійно значущих якостей майбутнього фахівця, а саме: глибину, гнучкість, стійкість, усвідомленість, самостійність мисленнєвої діяльності; правильність, точність, логічність, ясність, лаконічність, доцільність, образність, виразність, чистоту, багатство і різноманітність мовлення; коректність, емоційну стриманість, доброзичливість, повагу до співрозмовника; впевненість, що поєднується з високим рівнем самоконтролю; здатність до управління аудиторією тощо. Ці вміння забезпечуватимуть ефективну комунікативну діяльність під час виконання професійних завдань.

Список використаної літератури

1. *Вандишев В. М.* Риторика: екскурс в історію вчень і понять : навч. посіб. / В. М. Вандишев. — Київ : Кондор, 2003. — 264 с.
2. *Кодекс академічної доброчесності та корпоративної культури Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка.* — Полтава : ПолтНТУ, 2016. — 18 с.
3. *Мацько Л. І.* Риторика : навч. посіб. / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. — Київ : Вища шк., 2003. — 311 с.
4. *Сагач Г. М.* Золото слів : навч. посіб. / Г. М. Сагач. — Київ : Райдуга, 1993. — 378 с.

В статтє обозначено место и роль дисциплины "Риторика" в процессе подготовки специалистов по документоведению и информационной деятельности, доказана необходимость использования риторической базы при формировании профессиональной компетентности, которая включает в себя коммуникативную компетенцию, в контексте подготовки будущих специалистов информационной сферы.

The scientific article determines the place and role of the discipline "Rhetoric" in the training process of specialists of document science and information activity. It has been proved the necessity to take into account the rhetorical basis during the formation of professional competence, which includes communicative competence in the context of training future specialists of information sphere.

Надійшла до редакції 4 вересня 2017 року

Дві українські книги — переможці Бієнале художньої ілюстрації у Братиславі

Щороку на Бієнале ілюстрації у Братиславі (ВІВ) представлена мозаїка найкращих ілюстрацій до дитячих книг з усього світу. Цьогоріч ВІВ відзначає 50-ту річницю. Нині дуже мало конкурсів світового рівня з такою давністю традиції. Міжнародне журі ВІВ присуджує престижні нагороди: Grand Prix ВІВ, ВІВ PLAQUE, ВІВ Golden Appleта, Почесну премію видавництву. Серед лауреатів ювілейного ВІВ PLAQUE — українські автори й ілюстратори Романа Романишин та Андрій Лесів (творча майстерня "Аграфка"). Їхні книжка-картинка "Голосно, тихо, пошепки" та абетка-енциклопедія "Франко від А до Я", які вийшли у "Видавництві Старого Лева", удостоїлися нагороди разом із роботами колег з Німеччини, Ізраїлю, Японії та Мексики.

Гран-прі Бієнале ілюстрації цьогоріч отримав художник із Нідерландів Ludwig Volbeda за книгу "Птахи".

За матеріалами інтернет-ресурсів